

مقاله پژوهشی

تحلیل داده‌بنیاد فرآیند شکل‌گیری خیانت زناشویی

غلامرضا تاج‌بخش^{۱*}

محمد رضا حسینی^۲

مریم محمد میرزایی^۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۱/۱۵

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۵/۰۳

چکیده

خیانت زناشویی به‌عنوان یکی از آسیب‌های اجتماعی خاموش در تاروپود زندگی‌های امروز رخنه کرده، بنابراین جستجوی زمینه شکل‌گیری این معضل فرهنگی و اجتماعی امری غیرقابل‌انکار است. پژوهش حاضر، در پی آن است که با توصیفی اکتشافی و تحلیلی از معنای خیانت زناشویی دریابد زمینه‌ها و دلایل خیانت زناشویی در بین متأهلین شهر بروجرد چه بوده است؟ و این کنش چه دلالت‌ها و پیامدهایی را با خود به همراه داشته؟ داده‌های پژوهش از طریق مصاحبه نیمه ساخت‌یافته گردآوری و از روش نظریه زمینه‌ای (گردند تئوری) برای تحلیل داده‌ها استفاده شده است. با کمک روش نمونه‌گیری نظری و هدفمند با ۲۰ نفر از زوجینی که حداقل یک‌بار در زندگی مرتکب خیانت زناشویی شده‌اند مصاحبه گردید. یافته‌های حاصل از پژوهش منجر به استخراج علل خیانت زناشویی (ناسازگاری عاطفی و مشکلات رفتاری، فرسایش رابطه جنسی)، زمینه‌ها (ضعف باورها و اعتقادات مذهبی، نگرش‌ها و گرایش‌های لذت‌جویانه، سن، نوع شغل، طول مدت ازدواج، تأثیر دوستان، روابط قبل از ازدواج)، استراتژی‌ها (مقصر جلوه دادن همسر، توجیه رابطه، سوءاستفاده از مذهب) و پیامدهای ناشی از آن (فرسایش سرمایه‌ی اجتماعی خانواده، افزایش مشکلات خانوادگی) گردید.

کلید واژه‌ها: خیانت زناشویی، ناسازگاری عاطفی و مشکلات رفتاری، نگرش‌ها و گرایش‌های لذت‌جویانه، فرسایش رابطه جنسی، فرسایش سرمایه اجتماعی خانواده.

۱- دانشیار گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه حضرت آیت‌الله‌العظمی بروجردی، بروجرد، ایران

۲- استادیار گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه حضرت آیت‌الله‌العظمی بروجردی، بروجرد، ایران

۳- دانش‌آموخته کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه حضرت آیت‌الله‌العظمی بروجردی، بروجرد، ایران

۱. مقدمه

خیانت زناشویی به‌عنوان یکی از عوامل تهدیدکننده ثبات نظام خانوادگی است (مک کارتی و ادواردز، ۱۳۹۳: ۷۷۴-۷۷۵) که منجر به طلاق، جدایی عاطفی، افزایش بی‌اعتمادی درون خانوادگی، قتل‌های ناموسی و ... می‌شود (رفاهی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۲۰). اغلب آسیب‌شناسان، روانشناسان، جامعه‌شناسان، مشاوران خانواده و حتی خود خانواده‌ها از خیانت زناشویی به‌عنوان یک معضل اجتماعی رو به رشد یاد می‌کنند (روستایی و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۰) در همین راستا براساس یکی از معتبرترین مطالعات در آمریکا مشخص شده ۲۱ تا ۲۵ درصد از مردان و ۱۱ تا ۱۵ درصد از زنان در طول زندگی مرتکب خیانت زناشویی شده‌اند (اشنایدر، باکوم، کوردون، ۲۰۰۷: ۲۳۱). همچنین ۴۰ درصد از افراد طلاق گرفته در آمریکا حداقل یک‌بار تجربه روابط خارج از حیطه زناشویی داشته‌اند (لامن و همکاران، ۱۹۹۴: ۱۲۱).

اگرچه در ایران به‌دلیل پیشینه مذهبی و عرفی حاکم در جامعه اطلاعات دقیقی پیرامون این معضل اجتماعی ارائه نشده، اما نتایج حاصل از یک پژوهش که در ۱۵ استان کشور انجام شده نشان می‌دهد «۶۷ درصد قتل‌ها مربوط به زانی است که به دلیل سوءظن توسط همسرانشان به قتل رسیده‌اند و ۳۳ درصد از زوجین نیز با واکنش در برابر خشونت، حمله ناگهانی یا تهدید از سوی همسر مواجه بوده‌اند» (صفایی، ۱۳۹۱: ۸). علاوه بر این‌ها نتایج برخی پژوهش‌های دیگر (حسن‌آباد، مجرد، سلطانی‌فر، ۱۳۹۰: ۶۵، فتحی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۱۵؛ کمالی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۰۰) نیز مؤید آمار رو به افزایش این مسئله در ایران است. تجربه‌ی زیسته‌ی محققین در شهر بروجرد نشان می‌دهد که در این شهر نیز به‌مانند دیگر شهرها و کلان‌شهرها خیانت زناشویی رواج روزافزونی دارد؛ این مسئله را می‌توان در تعاملات روزمره، فضای مجازی، مراجعه به مراکز مشاوره و محاکم قضایی به‌وضوح مشاهده کرد؛ لذا این امر محققین را بر آن داشت که پژوهشی را تحت عنوان «تبیین تجربه‌ی زیسته‌ی زوجین شهر بروجرد در مورد خیانت زناشویی» طراحی کنند تا به کمک آن بتوانند عوامل، زمینه‌ها، استراتژی‌ها و پیامدهای خیانت زناشویی را شناسایی نمایند و با ارائه‌ی راه‌کارهایی جهت کاهش و پیشگیری این مسئله به ارتقای سطح کیفی زندگی زناشویی و سلامت اجتماعی کمک نمایند.

۲. پیشینه تجربی پژوهش

سهرابی و رسولی (۱۳۸۹) در بررسی رابطه بین سبک‌های دلبستگی و روابط جنسی فرازناشویی در بین بازداشت‌شدگان شهر تهران به این نتیجه رسیدند که سبک‌های دلبستگی از نوع اجتنابی و تحصیلات در شکل‌گیری روابط فرازناشویی نقش مؤثری دارند.

مدرسی و زاهدیان (۱۳۹۰) میزان سازگاری زناشویی و کیفیت عشق در متقاضیان طلاق دارای روابط فرازناشویی و فاقد روابط فرازناشویی را در بین ۹۰ نفر از مراجعه‌کنندگان به مراکز طلاق سازمان بهزیستی استان فارس موردبررسی قرار دادند. نتایج حاصل از پژوهش آن‌ها نشان داد بین دو گروه متقاضی طلاق از نظر صمیمیت و گرمی رابطه و عدم تفاوت از لحاظ تعهد رابطه معناداری وجود دارد.

نتایج پژوهش فتحی و همکاران (۱۳۹۱) نشان داد عوامل زمینه‌ساز بی‌وفایی زناشویی مردان عبارتند از: شغل، مدت ازدواج، سابقه خشونت جنسی و روانی علیه همسر و نقش عوامل فردی، خانوادگی، زناشویی و اجتماعی.

علی‌تبار و همکاران (۱۳۹۳) برای بررسی رابطه بین روابط جنسی پیش از ازدواج و نگرش به خیانت زناشویی در بین مردان پژوهشی را طراحی کردند؛ یافته‌های حاصل از آن نشان داد که میزان نگرش به خیانت زناشویی در مردانی که سابقه‌ی رابطه جنسی پیش از ازدواج با همسر یا فردی غیر از همسر داشته‌اند بیشتر است. همچنین تعداد شرکای جنسی پیش از ازدواج نیز در این زمینه تأثیرگذار بوده است.

در پژوهش عبدالملکی و همکاران (۱۳۹۴) نقش رسانه‌های جهانی را در بازاندیشی مدرن و گرایش به روابط فرازناشویی در بین زوجین متأهل شهر قروه مؤثر عنوان شد؛ علاوه‌براین در این پژوهش رضایت زناشویی، جنسیت و نحوه ازدواج نیز در گرایش به روابط فرازناشویی مؤثر شناخته شده است.

عزتی و کاکابرایی (۱۳۹۵) برای پیش‌بینی خیانت زناشویی براساس کیفیت زندگی زناشویی و پنج عامل بزرگ شخصیتی از بین افراد دارای تجربه خیانت زناشویی به این نتیجه رسیدند که بین ابعاد شخصیتی و کیفیت زندگی زناشویی با خیانت هم در بین مردان و هم در بین زنان رابطه معناداری وجود دارد.

در سال ۱۹۹۵ شرلی گلاس و توماس رایت^۱ در پاسخ به این سؤال که چرا زنان و مردان درگیر خیانت زناشویی می‌شوند به این نتیجه رسیدند که بین زنان نیروی عشق و بین

1. Shirley Glass & Thomas Wright

مردان رابطه جنسی مهم‌ترین عامل در خیانت زناشویی است؛ اما برخی از مردان هیجان و فرار از مسئولیت روزانه و گروهی دیگر از زنان نیز رابطه جنسی را نوعی چاشنی می‌دانستند. دریگوتاس، ساف استورم و جنتلیا^۱ (۱۹۹۹) با استفاده از سه مؤلفه‌ی مدل سرمایه‌گذاری (احساس رضایتمندی از زندگی مشترک، میزان سرمایه‌گذاری در روابط زناشویی و کیفیت رابطه با نفر سوم) انگیزه خیانت را در دانشجویان مورد بررسی قرار دادند؛ به نظر دانشجویان عدم رضایت زناشویی، رابطه گرم و صمیمی با فرد دیگر و کاهش تعهد به یکدیگر بیش از هر عامل دیگری امکان عهدشکنی را فراهم می‌کند.

پژوهش پریویت و آماتو (۲۰۰۴) در بررسی این موضوع که آیا رابطه خیانت علت نارضایتی از زندگی زناشویی است یا نتیجه‌ی آن؟ به این نتیجه دست یافتند ازدواج‌هایی که به طلاق منجر می‌شود بیش از ازدواج‌های سالم خیانت زناشویی را گزارش کرده‌اند.

فونک، ونگ و تام^۲ (۲۰۰۹) در مورد خیانت رانندگان کامیون (هونگ‌کو-چین) نوع شغل را در خیانت زناشویی مؤثر دانستند و علاوه بر آن نارضایتی زناشویی را نیز به‌عنوان معرفی قوی در این زمینه بیان کردند.

نواک^۳ و همکاران (۲۰۱۴) در پژوهش خودشان که در مورد عدم‌جذابیت زوجین و نقش آن در خیانت زناشویی بود، به این نتیجه رسیدند، عشق و عدم‌جذابیت جنسی به‌عنوان پیش‌بینی‌کنندگان قوی برای خیانت زناشویی زوجین عنوان شده‌اند.

با توجه به اینکه خیانت زناشویی به‌عنوان زنگ خطری برای سلامت و امنیت خانواده و جامعه است در کشورهای دیگر حجم وسیعی از پژوهش‌ها را به خود اختصاص داده، اما در ایران به‌دلیل تابو بودن مسئله و مشکل دسترسی به افراد درگیر با خیانت زناشویی پژوهش‌های محدودی در این زمینه صورت گرفته و اغلب پژوهش‌ها نقش عوامل پیش‌بین را بررسی کرده‌اند و کمتر پژوهشی به مطالعه عمیق، کیفی و همه‌جانبه مسئله در بین دو جنس (زن و مرد) پرداخته است؛ بنابراین با توجه به خلاءهای موجود در شناخت ابعاد مسئله و عدم دسترسی به آمار دقیق در این زمینه پژوهش حاضر بر آن است تا با تبیین تجربه افراد درگیر ضمن شناخت جامعی از ابعاد خیانت زناشویی در بافت فرهنگی و اجتماعی جامعه ایرانی به غنی‌سازی آمار در این زمینه نیز کمک نماید تا بدین‌وسیله بتوان

1. Drigutas & Saf storm & Jentelia

2. Fong, Wong, Tom

3. Novak

متولیان ذیربط را جهت ارائه نظریات کارشناسانه و علمی در راستای پیشگیری و درمان مسئله یاری نماید.

۳. سؤالات پژوهش

- ۱) چه عواملی در شکل‌گیری خیانت زناشویی تأثیرگذار است؟
- ۲) زمینه‌های تسهیل‌کننده خیانت زناشویی کدام است؟
- ۳) زوجین از چه استراتژی‌های برای خیانت استفاده می‌کنند؟
- ۴) خیانت زناشویی چه پیامدهایی دارد؟

۴. مرور مبانی نظری

۴-۱. نظریه سرمایه‌گذاری

براساس تئوری سرمایه‌گذاری رضایت‌مندی و تعهد دو بعد تعاملی در روابط هستند رضایت‌مندی به تأمین و برآورده شدن نیازهای عاطفی در زندگی مشترک توسط طرف مقابل و تعهد نیز به معنی تمایل زوجین به ماندن در یک رابطه و سطح وابستگی آن رابطه اشاره دارد (روزبولت و بونک، ۱۹۸۳: ۱۸۰). این نظریه تمایل به ماندن و ترک کردن یک رابطه را مربوط به میزان سرمایه‌گذاری طرفین (وقت، انرژی، وابستگی به خانواده و...) در رابطه می‌داند. به‌نحوی که هرچه سرمایه‌گذاری طرفین در رابطه بیشتر باشد تمایل به ترک رابطه کمتر است (زوبولت، ۱۹۸۳: ۱۰۲) همچنین در صورتی که زوجین انتخاب‌های کمتری در بیرون از ازدواج داشته باشند تمایل و تعهد بیشتری نسبت به رابطه فعلی‌شان خواهند داشت (همان، ۱۰۳).

۴-۲. کنش ارتباطی هابرماس

هابرماس^۱ در نظریه کنش ارتباطی معتقد است افراد در محیط تعاملی اینترنت به راحتی می‌توانند در مورد نیازهای اصلی خودشان صحبت کنند که این امر باعث شکل‌گیری یک فضای مباحثه و گفتگوی دوستانه و صمیمانه‌ی بین افراد می‌شود که در آن نیازهای درونی‌شان را برای طرف مقابل بیان کنند (پیوزی، ۱۳۷۹: ۶۳). پس محیط تعاملی اینترنت را می‌توان فضایی در نظر گرفت که در آن صمیمیت و فضای باز ابراز احساسات شکل

1. Habermas

می‌گیرد که این تخلیه‌ی انرژی بر ارزش‌های خانواده و ارتباط اعضای خانواده با یکدیگر مؤثر است.

۳-۴. مدل جداسازی در برابر مدل ازدواج برای همه چیز

ریچارد و ریبستین^۱ (۱۹۹۳) از سه مدل ازدواج که ممکن است به خیانت زناشویی منجر شود صحبت می‌کنند؛ که عبارتند از: مدل جداسازی، مدل ازدواج آزاد و مدل ازدواج برای همه چیز.

در مدل جداسازی: زوجین بخش‌های مختلف زندگی را از هم تفکیک کرده یا به عبارتی بین بخش‌های زندگی زناشویی یا روابط دیگر نوعی جدایی قائل‌اند به نحوی که این افراد معتقدند داشتن رابطه‌ی خارج از ازدواج تأثیری بر زندگی زناشویی آن‌ها ندارد و با پنهان نگه‌داشتن آن سعی می‌کنند رابطه‌ی فعلی و اصلیشان را حفظ کنند (ریچارد و ریبستین، ۱۹۹۳: ۷۴). در مدل ازدواج آزاد: هر دو یا یکی از زوجین داشتن حدی از آزادی و استقلال فردی را لازم می‌دانند و اگر چیزی این آزادی را خدشه‌دار کند منجر به برقراری ارتباط خارج از ازدواج می‌شود (همان، ۷۵-۷۹). در نهایت در مدل ازدواج برای همه چیز: ازدواج باید تمامی ابعاد و کارکردهای زندگی مشترک نظیر روابط جنسی، عاطفی و صمیمیت را شامل شود و در صورتی که یکی از آن‌ها برآورده نشود فرد جهت تأمین نیازهای ارضاء نشده‌ی زناشویی خود به روابط بیرون از ازدواج روی می‌آورد (همان، ۷۵).

۴-۴. فرایند خروج از نقش

فوکس ایبوک^۲ (۱۹۸۸) شکل‌گیری خیانت زناشویی را شامل سه مرحله می‌داند، مرحله‌ی اول شک و تردید است زمانی که فرد به دلیل نارضایتی از زندگی زناشویی خود نسبت به ادامه‌ی آن دچار شک و تردید می‌شود (ایبوک، ۱۹۸۸: ۴۱). دومین مرحله به دنبال جایگزین‌سازی است در این مرحله فرد سعی می‌کند برای جبران نیازهای ارضاء نشده‌ی زندگی زناشویی جایگزینی پیدا کند، ایبوک در این مرحله به نقش تأثیرگذار دوستان و محیط اطراف اشاره می‌کند که به عادی‌سازی مسئله برای فرد کمک می‌کند (ایبوک، ۱۹۸۸: ۱۰۰) در نهایت فرایند خروج از نقش است این مرحله نیز زمانی روی می‌دهد که یا رابطه‌ی دوم عمیق‌تر شده یا اینکه مشکلات رابطه‌ی اول پیشرفته‌تر از قبل شده است که در این صورت فرد تصمیم به ترک رابطه‌ی اول می‌گیرد (ایبوک، ۱۹۸۸: ۱۱۲).

1. Richards & Reibestein
2. Fuchs E Bought

۴-۵. نظریه کنترل شخصی

کاپلان و رلکس^۱ در نظریه کنترل شخصی معتقدند همان‌طور که فشارهای بیرونی نظیر فقر، رسانه‌ها، فرهنگ و ... می‌توانند در گرایش به یک رفتار مجرمانه تأثیرگذار باشند یک سری کنترل‌کننده‌های درونی نیز وجود دارند که می‌توانند در ارتکاب یا عدم ارتکاب یک ناهنجاری در فرد مؤثر باشند که از جمله‌ی آن‌ها می‌توان به لذت‌جویی‌ها، تنوع‌طلبی‌ها، ترس‌ها، تنش‌ها و ... اشاره کرد (احمدی، ۱۳۸۴: ۸۸-۸۷)؛ بنابراین می‌توان گفت تمایلات و خواهش‌های درونی زوجین نیز می‌تواند به‌عنوان محرکی برای خیانت آن‌ها عنوان شود.

دیدگاه‌های مطرح شده در مورد خیانت زناشویی را می‌توان در دو سطح خرد و کلان تقسیم نمود. در سطح خرد نقش عوامل شخصیتی نظیر لذت‌جویی، تنوع‌طلبی، آزادی‌خواهی و ... را به‌عنوان محرک‌های خیانت زناشویی عنوان می‌کنند. همچنین نارضایتی از ابعاد زندگی نیز در گرایش زوجین به روابط خارج از چارچوب ازدواج مؤثر است. تعهد طرفین در رابطه نیز بعدی دیگر از عوامل سطح خرد است در صورتی که طرفین تعهد بالایی به ماندن در رابطه نداشته باشند به راحتی به دنبال راه‌های جایگزین برای رابطه فعلی هستند؛ اما در صورتی که طرفین سرمایه‌گذاری بیشتری برای حفظ رابطه داشته باشند احتمال ترک رابطه کمتر می‌شود؛ اما در سطح کلان می‌توان گفت بسیاری از رفتارهای افراد متأثر از ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی و گروهی است که با الگوبرداری از گروه همسالان دست به رفتارهای خیانت‌آمیز می‌زنند. همچنین دسترسی آسان به فضای مجازی و گمنامی حاکم در این محیط نیز باعث می‌شود افراد به راحتی بتوانند در این محیط هیجانانگیز و احساسات خود را در پرده گمنامی بیان نمایند.

۵. روش‌شناسی پژوهش

بنا به ماهیت موضوع روش اصلی پژوهش حاضر کیفی است زیرا در آن از افراد خواسته می‌شود تجارب روزمره، احساسات، هیجانانگیز و نظراتشان را در مورد خیانت زناشویی بیان کنند. ابزار انجام پژوهش مصاحبه‌ی نیمه‌ساخت‌یافته است. برای نمونه‌گیری ابتدا با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند جهت گزینش افراد مورد مصاحبه و همچنین روش نمونه‌گیری نظری جهت تشخیص تعداد افراد مورد مطالعه استفاده شده است (نیومن^۲، ۲۰۰۰: ۱۹۸). از آنجایی که تعداد نمونه در روش پژوهش کیفی را نمی‌توان از قبل تعیین کرد لذا در جریان

1. Kaplan Relax

2. Neuman

پژوهش و پس از مصاحبه با ۱۵ نفر از موردها اشباع نظری حاصل شد اما برای اطمینان بیشتر، ۵ مورد دیگر به آن‌ها اضافه شد که در مجموع تعداد مشارکت‌کنندگان ۲۰ نفر شدند که شامل ۸ زن و ۱۲ مرد بودند.

مکان‌هایی که محققین جهت پیدا کردن کیس‌های مورد مطالعه انتخاب کردند شامل آرایشگاه‌های زنانه، باشگاه‌های ورزشی، سالن‌های انتظار در دادگاه‌های خانواده و مراکز مشاوره و فضای مجازی بودند همچنین برخی از کیس‌ها با روش گلوله برفی انتخاب شدند. لازم به ذکر است فرایند اعتمادسازی توسط محققین و در جریان مصاحبه از طریق اطمینان نسبت به حفظ گمنامی و محرمانه نگه‌داشتن اطلاعات برای موردهای مصاحبه حاصل شد و پس از آن افراد مورد نظر، حاضر به انجام مصاحبه شدند.

اطلاعات گردآوری شده از مصاحبه‌ها با استفاده از روش نظریه‌ی زمینه‌ای (گرند تئوری) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. مرحله اول در تجزیه و تحلیل داده‌ها کدگذاری باز است که در آن عبارت‌های کلیدی مصاحبه‌ها که ۴۱ عبارت بودند توسط پژوهشگران کدگذاری شدند در مرحله دوم که کدگذاری محوری است کدهایی که در مرحله کدگذاری باز خرد شده بودند بار دیگر کنار هم گذاشته شدند تا توضیح کامل‌تر و دقیق‌تری از پدیده شکل بگیرد، در این مرحله نیز ۱۳ مقوله محوری شناسایی شد. در نهایت در مرحله‌ی کدگذاری گزینشی، ارتباط بین طبقات در مرحله کدگذاری باز و محوری منجر به تشکیل طبقه‌ی اصلی شد که در این مرحله نیز ۶ مقوله عمده انتخاب شدند که مقوله هسته به صورت نظام‌اند با آن ارتباط داده می‌شود. در این مرحله با ترکیب مقوله‌های اصلی به دست آمده از کدگذاری محوری، مقوله هسته با عنوان خیانت زناشویی انتخاب شد.

۵-۱. اعتبار یابی پژوهش

جهت اطمینان از اعتبار پژوهش و افزایش قابلیت یافته‌ها از سه تکنیک مرسوم در روش کیفی استفاده شد. تکنیک اول: کنترل یا اعتبار یابی توسط اعضاء؛ که در این روش بعد از کدگذاری اولیه متن مصاحبه‌ها و کدهای استخراج شده در اختیار شرکت‌کنندگان قرار گرفت و صحت متن‌ها به تأیید آن‌ها رسید. تکنیک دوم: با استفاده از مقایسه تحلیلی به داده‌های خام رجوع شد تا ساختار بندی نظریه و داده‌های خام مقایسه و ارزیابی گردد. در نهایت تکنیک سوم: که با رجوع به متخصصان در حوزه تحلیل محتوای کیفی به مراحل مختلف کدگذاری، مفهوم‌سازی و استخراج مقولات نظارت شد.

۶. یافته‌های پژوهش

براساس یافته‌های تعداد مردان ۱۲ نفر و تعداد زنان ۸ نفر بودند؛ میانگین سنی زنان شرکت‌کننده ۲۷/۵ سال، میانگین سنی مردان ۳۷/۵ سال و میانگین اختلاف سنی با همسران ۴/۵ سال گزارش شده است. از بین شرکت‌کنندگان ۱۰ نفر بین ۱ تا ۴ سال و ۱۰ نفر دیگر ۵ تا ۱۰ سال با همسرانشان اختلاف سنی دارند. از نظر میزان تحصیلات ۶ نفر دارای تحصیلات ارشد و بالاتر، ۷ نفر دارای تحصیلات لیسانس و ۷ نفر دیپلم هستند. از نظر سطح اختلاف تحصیلی نیز باید بگوییم که ۱۳ نفر دارای اختلاف تحصیلی و ۷ نفر دارای تحصیلات یکسان با همسر خود بودند. ۱۸ نفر از این شرکت‌کنندگان بین ۵ تا ۱۰ سال زندگی مشترک خود هستند و ۲ نفر از آن‌ها بین ۱ تا ۴ سال از زندگی مشترکشان می‌گذرد. از بین شرکت‌کنندگان ۱۱ نفر دارای شغل آزاد، ۷ نفر دارای شغل دولتی و ۲ نفر از آن‌ها خانه‌دار بودند. ۳ نفر از شرکت‌کنندگان مورد مطالعه قبل از ازدواج هیچ نوع تجربه‌ی دوستی نداشته‌اند. ۳ نفر از آن‌ها تنها با همسر خود رابطه داشته‌اند. ۹ نفر از آن‌ها تجربه‌ی رابطه‌ی قبل از ازدواج نه با همسر خود بلکه با فردی غیر از همسر و ۵ نفر نیز تجربه‌ی رابطه هم با همسر خود و هم با فردی غیر از همسر خود را گزارش کرده‌اند. در نهایت از بین مشارکت‌کنندگان ۱۷ نفر دارای یک رابطه‌ی خارج از چارچوب ازدواج، ۲ نفر دارای دو رابطه‌ی خارج از ازدواج و ۱ نفر دارای بیش از دو رابطه خارج از ازدواج بوده‌اند.

مفهوم هسته	مفهوم عمده	مفهوم محوری	مفاهیم	نمونه عبارت
ناسازگاری عاطفی و رفتاری	ناسازگاری عاطفی و رفتاری	نارضایتی عاطفی	عدم ابراز احساسات - عدم عشق و علاقه در زندگی مشترک - هدیه نگرفتن عدم ابراز علاقه	همسرم هیچوقت به من نمیکه دوست دارم - همسرم تا حالا یکبار هم برای من کادو نگرفته - رابطه ما از لحاظ عاطفی هرروز سرد تر میشه - ما بعد چهار سال زندگی مشترک هنوز اون صمیمیتی که باید نوبی رابطه‌مون وجود ندارد - من هنوز حسرت به خنده از ته دل کنار همسرم به دلم موند - ما به اصرار خانواده‌ها مون باهم ازدواج کردیم و هیچ علاقه‌ای توی ازدواجمون نبود - ما اوایل با هم رابطه خوبی داشتیم ولی الان اینجوری نیستیم همیشه با هم بحث و جدول داریم
		مشکلات رفتاری	ناراضی از زیبایی ظاهری همسر - ضعف آرامش - کم توجهی همسر - ضعف رفتار محترمانه - بد نامی	من اصلا از تپ و هیگل همسرم خوشم نیامد اون اصلا به خودش نمیره - من هیچوقت کنار همسرم احساس آرامش نکردم - همسرم وقتی از سرکار میاد اقدر خسته است که ما هیچ وقت به تفریح درست و حسابی باهم نرفتیم - همسرم همیشه توی جمع به من بی احترامی میکنه و شخصیت منو خورد میکنه - همسرم وقتی فهمید من دوست دختر گرفتم آبروم پیش همه فامیل برد
فرسایش رابطه جنسی	فرسایش رابطه جنسی	عدم ارضاء انتظارات جنسی و جسمی	عدم تمایل به رابطه جنسی با همسر - عدم تمکین همسر - کم شدن رابطه جنسی - عدم ارضاء نیازهای جنسی در رابطه	من افتد ازین زده شدم که اصلا دوست ندارم باهاش رابطه جنسی داشته باشم - همسرم اصلا شب‌ها کنار من نمیخوابه هرکدومون توی اتاق جدا میخوابیم اون هیچ تمایلی به رابطه جنسی با من نشون نمیده - تقریبا ۶ ماه میشه که با همسرم هیچ رابطه جنسی نداشته‌ام خیلی وقته که همسرم نمیتونه نیازهای جنسی منو توی رابطه‌مون برآورده کنه
		عدم ارضاء انتظارات عاطفی و هیجانی جنسی	عدم ارضاء انتظارات جنسی، مقایسه رابطه جنسی با همسر و روابط دیگر، تمایل به تجربه روابط جنسی مختلف	همسرم نمیتونه انتظارات جنسی منو از رابطه برآورده کنه - من رابطه‌های جنسی زیادی را تجربه کردم ولی از رابطه با همسرم هیچ لذتی نمیبرم - با اینکه چند سال از زندگی مشترکمون میگذره همسرم هنوز یکبار هم در مورد رابطه جنسی با من حرف نزده - همسرم از بس چاقه و هیگلش بهم ریخته اصلا منو به رابطه جنسی با خودش تحریک نمیکنه - من دوس دارم رابطه‌های جنسی متنوعی را با آدم‌های مختلف تجربه کنم
فرسایش سرمایه اجتماعی خانواده	فرسایش سرمایه اجتماعی خانواده	ضعف تعهد	کم‌رنگ شدن تعهدات - عدم وفاداری به رابطه زناشویی - تمایل به داشتن رابطه خصوصی - تمایل به طلاق	من فکر میکنم بخاطر ازدواج اجباری که داشتم هیچوقت خودمو متعهد به همسرم ندونستم - بنظر رابطه ما هرچه زودتر تموم بشه به نفع هر دو من هستش - من اصلا معتقد نیستم چون یک نفر انتخاب کردم باید تا آخر عمر با همون یک نفر بمونم، از وقتی وارد رابطه با (ح) شدم تمام حواسم به اون اصلا برام مهم نیت همسرم چیکار میکنه
		ضعف اعتماد متقابل	عدم اعتماد به همسر - عدم اعتماد همسر به فرد - اطلاع از رابطه پنهانی همسر	همسرم رفتاراش مشکوک شده احساس میکنم اون هم درگیر رابطه جدید شده - همسرم به صورت اتفاقی منو با محمد دید از اون روز دیگه بهم اعتمادشو از دست داده - همسرم اعتمادشو به من از دست داده و همیشه منو چک میکنه همسرم وقتی متوجه شد که من با یک نفر دیگه رابطه دارم به حدی منو تنگ زد که از حال رفتن - از وقتی با علی دوست شدم سر کوچکترین مسئله ای با شوهرم بحث میشه - وقتی شوهرم منو با محمد دید درخواست اونو بگشه شانس آوردیم نوسنت فرار کنه - همسرم وقتی فهمید من دوست دختر گرفتم درخواست طلاق داد و از اون روز خونه نیومده
ضعف پابندی و اعتقادات مذهبی	ضعف پابندی و اعتقادات مذهبی	ضعف پابندی دینی	سوء استفاده از دستورات دینی - تفسیر فردی از دین	خود قرآن گفته مردها می تونن چند تا همسر داشته باشن - ما با هم صیغه خوندم پس رابطه‌مون مشکلی نداره - وقتی ما هر دو من به این رابطه راضی هستیم هیچ دینی نداره احساس گناه داشته باشیم
		عدم اعتقاد به واجبات دینی	سستی در انجام واجبات دینی - عدم اعتقاد به واجبات دینی	من قبلا مرتب نماز میخوندم و روزه میگرفتم ولی الان خیلی تنبل شدم - بعضی وقتا که حوصله داشته باشم نماز می - خونم - بنظرم بهم انصافته به نماز خوندم و روزه گرفتن که نیست
نگرش ها و گرایش های لذت جویانه	نگرش ها و گرایش های لذت جویانه	نگرش فردی	لذت برون از رابطه - رابطه برای انتقام جویی - رابطه برای رسیدن به آرامش	رابطه دوم برام خیلی لذت بخش تر از رابطه با همسرم هستش - وقتی همسرم وارد رابطه با فرد دیگه ای شده من چیزا نشم - بنظرم رابطه جدید هیچ غرضی به زندگیم نمیزنه - من از رابطه خیلی راضیم وقتی پیش نگار هستم خیلی حالام بهتره
		گرایش به تنوع طلبی	تجربه روابط قبل از ازدواج - تمایل به تجارب مختلف - عادی شدن رابطه با جنس مخالف - عدم خود کنترلی	من خیلی زود از رابطه با آدما خسته میشم - قبل از ازدواج رابطه‌های زیادی داشتم الان با وجود اینکه ازدواج کردم بازهم کاریو ادامه میدم - من همیشه دوست دارم رابطه با آدم‌های جدید را تجربه کنم و از این کار لذت میبرم - من نمیتونم خودمو کنترل کنم که وارد رابطه‌های جدید با آدم‌های جدید نشم
فرصت ها و امکانات برقراری و شکل گیری ارتباط	فرصت ها و امکانات برقراری و شکل گیری ارتباط	تکنیک‌های نوین ارتباطی	دسترسی آسان به فضای مجازی	انان فضای مجازی خیلی ارتباطات را راحت کرده من بیشتر از طریق فضای مجازی رابطه برقرار میکنم - بالاخره تا امکانات فضای مجازی برقراری ارتباط مثل قبلا سخت نیست و به راحتی می تونیم رابطه برقرار کنیم
		محیط و همسالان	محیط کار - تاثیر دوستان - روابط قبل از ازدواج	من و خاتم (م) توی محیط کار باهم آشنا شدیم آخه محیط کاری من جویره که با خانم‌های زیادی در ارتباطم و آشنایی ما هم از همنجا شروع شد، تقریبا همه دوستای من دوست پسر دارن و هیچ مشکلی هم برای زندگیشون پیش نیومده تا حالا - رابطه‌ی ما به قبل از ازدواجم برمیگرده من از قبل با این خانم در ارتباط بودم و ارتباطمون ادامه دادیم

تجزیه و تحلیل اطلاعات به دست آمده از شرکت کنندگان در خصوص موضوع پژوهش، منجر به استخراج ۶ مقوله عمده گردید که در ادامه به تفصیل بیان می‌گردد.

۶-۱. ناسازگاری عاطفی و رفتاری

برآورده شدن نیازهای عاطفی و روحی و روانی در زندگی مشترک از اهمیت بالایی برخوردار است؛ در پژوهش حاضر نیز بیشتر شرکت کنندگان ناسازگاری‌های عاطفی و رفتاری را به عنوان یکی از دلایل گرایش به خیانت زناشویی عنوان کرده‌اند. ناسازگاری عاطفی و رفتاری

دارای دو زیر مقوله، نارضایتی عاطفی و مشکلات رفتاری است. از نظر شرکت‌کنندگان عدم ارضا نیازهای عاطفی در روابط زناشویی به‌عنوان یک خلاء عمده در زندگی مطرح شده که عدم ابراز احساسات و عدم عشق و علاقه در زندگی مشترک در بین زنان و مردان به یک اندازه حائز اهمیت می‌باشد. در همین زمینه خانم (م) می‌گوید: «من بعد از ۵ سال زندگی مشترک واقعاً کلافه شدم همسر من اصلاً به من محبت نمی‌کنه خب منم آدمم دل دارم اون حتی بیارم به من نگفته دوستت دارم خب منم به محبت نیاز دارم آدم باید یکی داشته باشه که از ته دلش دوستت داشته باشه».

اما مشکلات رفتاری نظیر نارضایتی از زیبایی ظاهری همسر، کمبود آرامش در بین مردان و کم‌توجهی همسر و ضعف رفتار محترمانه در بین زنان از اهمیت بیشتری برخوردار است. همچنین بدن‌امی نیز به‌عنوان پیامدهای خیانت زناشویی برای هردو جنس از اهمیت بالایی برخوردار است. آقای (ع) در این مورد می‌گوید: «بعد از ازدواج منم همسر من خیلی تغییر کرد اون اصلاً به خودش نمیرسه، همیشه نامرتبه اصلاً نه به اندامش توجه می‌کنه نه به سرو صورتش میرسه، انگار یه پیرزن ۶۰ ساله است، در صورتی که من همیشه بهش می‌گم دوست دارم به خودت برسی ولی اون اصلاً براش مهم نیست».

۶-۲. فرسایش رابطه جنسی

تمایلات جنسی نقش مؤثری در ارتباط زوجها و دوام زندگی زناشویی ایفا می‌کند. عدم وجود رابطه جنسی رضایت‌بخش و ارضاء کننده در طول زندگی مشترک نیز به‌عنوان یکی از کلیدی‌ترین علل تمایل به خیانت زناشویی هم در بین زنان و هم در بین مردان بیان شده است. در مورد عدم ارضاء انتظارات جنسی و جسمی هر دو گروه شرکت‌کنندگان به نقش عواملی چون عدم تمایل به همسر، عدم تمکین همسر به رابطه و کم شدن رابطه جنسی، به‌عنوان علل گرایش به رابطه با فردی غیر از همسر اشاره کرده‌اند.

آقای (ر) می‌گوید: «همسر من از لحاظ جنسی خیلی آدم سردمزاجی هستش هر دفعه که ازش رابطه می‌خواستم به هر بهانه‌ای از رابطه طفره می‌رفت منم دیگه بهش اصرار نمی‌کردم و دنبال راهی واسه برطرف کردن نیازهای جنسی خودم رفتم».

در مورد بعد عاطفی و هیجانی باید گفت این بعد بر اهمیت احساس و هیجان‌های مثبت در رابطه جنسی تأکید دارد. در بین هردو گروه شرکت‌کنندگان وجود رابطه‌ی جنسی یکنواخت و کسل‌کننده و در بین مردان تمایل به داشتن تجربه‌های جنسی مختلف،

عدم رضایت از اندام جنسی همسر، عدم وجود رابطه جنسی متنوع و غیره به‌عنوان دلایل عاطفی و هیجانی نارضایتی جنسی ذکر شده است.

شرکت‌کننده شماره ۴ در مورد نارضایتی جنسی می‌گوید: «من اصلاً رابطه با همسر مو دوست ندارم چون هیچ جذابیتی برام نداره در واقع اصلاً نمیتونه منو تحریک کنه و از رابطه باهاش هیچ لذتی نمی‌برم».

۳-۶. فرسایش سرمایه اجتماعی خانواده

سرمایه‌ی اجتماعی در خانواده باعث فراهم آوردن شبکه حمایت برای اعضای خانواده می‌شود که در صورت فقدان آن معضلات عدیده‌ای گریبان‌گیر خانواده و جامعه خواهد شد (لین، ۲۰۰۷). برخی از زوجین مورد مطالعه از عدم اعتماد متقابل، عدم تعهد در زندگی زناشویی و اختلافات خانوادگی به‌عنوان پیامدهای خیانت زناشویی یاد کرده‌اند.

برخی از شرکت‌کنندگان عنوان کرده‌اند که همسرانشان به دلیل خیانت نسبت به آن‌ها دچار بی‌اعتمادی شده است.

در همین مورد می‌توان به مصاحبه خانم (ز) اشاره کرد که می‌گوید: «همسر من از وقتی متوجه رابطه پنهانی من با یه نفر دیگه شد دیگه هیچ وقت بهم اعتماد نکرد، همیشه منو چک می‌کنه من میدونم که اعتمادشو به من از دست داده».

از دیگر پیامدهای خیانت که توسط شرکت‌کنندگان به آن اشاره شده است، از بین رفتن تعهدات زناشویی و عدم پایبندی زوج‌ها به این تعهدات است؛ بنابراین می‌توان عدم تعهد را نیز به‌عنوان یکی دیگر از پیامدهای خیانت‌های زناشویی عنوان کرد.

آقای (ف) می‌گوید: «من خیلی وقته بیخیال رابطه با همسر من شدم اون هم میتونه همینجوری فکر کنه، اصلاً برام مهم نیست توی رابطه باهاش چه اتفاقی میفته چون من دیگه هیچ وابستگی به اون رابطه ندارم اون هم نباید از من انتظار داشته باشه که بهش وفادار بمونم».

یکی دیگر از پیامدهای خیانت‌های زناشویی اختلافات خانوادگی است که در نتیجه خیانت زناشویی در زندگی مشترک اتفاق افتاده است. در همین مورد خانم (س) می‌گوید: «یه روز اتفاقی همسر من پیام‌های همین آقا را توی گوشیم دید به حدی منو کتک زد که نفسم بند اومد و ازم خواست که آدرسشو بهش بدم تا کاری به من نداشته باشه ولی رفت سراغ اون و با هم درگیر شدن و کارشون به کلانتری کشیده شد، بعد اون جریان هم همسر من گفت اگه می‌خواهی آبرو تو نبرم باید توافقی از هم جدا بشیم».

۴-۶. ضعف باورها و اعتقادات مذهبی

کمرنگ شدن باورها و اعتقادات مذهبی موجب بروز ناهنجاری‌های رفتاری و اخلاقی در خانواده و جامعه می‌گردد بنابراین با توجه به اینکه در مصاحبه‌ها اکثر افراد شرکت‌کننده در هر دو بعد عملی و نگرشی اعتقادات ضعیفی داشته‌اند، می‌توان این امر را نیز به‌عنوان یکی از زمینه‌های تسهیل‌گری که می‌تواند زوج‌ها را به سمت خیانت زناشویی بکشاند یاد کرد.

عدم پایبندی نگرشی به ارزش‌های دینی توسط مشارکت‌کنندگان در قالب مفاهیمی همچون دست و پاگیر دانستن دین، ارزش نسبی قائل شدن برای دین، سوءاستفاده و تفسیر فردی از دین، خرافه دانستن دین، ساختگی و پوچ دانستن آن، افراطی دانستن عقاید مذهبی و غیره ذکر شده است.

آقای (الف) می‌گوید: «خدا خودش توی قرآن برای ما آزادی قائل شده و گفته میتونین چندین زن داشته باشیم منم همیشه سعی میکنم اگر وارد رابطه شدم صیغه بخونم که مرتکب گناه نشیم».

پایبندی عملی به ارزش‌ها و اعتقادات دینی شامل عمل کردن به واجبات دینی است در این مطالعه عدم پایبندی عملی به ارزش‌های دینی در بین شرکت‌کنندگان در قالب مفاهیمی همچون عدم ایمان قلبی به واجبات دینی، به‌جای آوردن واجبات دینی از روی اجبار، عدم اعتقاد به واجبات و سست شدن در انجام واجبات دینی آورده شده است.

خانم (ن) می‌گوید: «من تا حالا نماز نخوندم یعنی کلاً اعتقادی به نماز خوندن و روزه و ... ندارم، برام معنی خاصی نداره این کارا».

۵-۶. نگرش‌ها و گرایش‌های لذت‌جویانه

نگرش‌ها و گرایش‌های لذت‌جویانه یکی از شخصی‌ترین و درونی‌ترین ارزش‌های افراد هستند که به‌دنبال دستیابی به بالاترین لذت است. در پژوهش حاضر برخی از شرکت‌کنندگان به دلیل داشتن نگرش‌ها و گرایش‌های لذت‌جویانه‌ی خود زمینه‌ی لازم را جهت خیانت به همسرشان داشته‌اند.

نگرش‌های اخلاقی شامل عدم احساس عذاب وجدان نسبت به رابطه، توجیه احساس گناه، بی‌ضرر دانستن رابطه، برقراری رابطه برای لذت‌جویی، جبران کمبود و امثال این‌ها می‌باشد که اکثر شرکت‌کنندگان در مصاحبه حاضر دارای نگرش‌هایی از این دست بوده‌اند که شکل‌گیری خیانت در بین زوجین را تسهیل کرده است.

آقای (م) می‌گوید: «من چیزی واسه همسر کم نداشتم هرچی خواسته توی زندگی برایش فراهم کردم از لحاظ عاطفی و مسائل دیگه هم خیلی بهش توجه میکنم و همیشه مراقب هستم که این رابطه ضرری به زندگی مشترکمون وارد نکنه».

با توجه به اینکه برخی از مشارکت‌کنندگان دارای تمایلاتی همچون تمایل به رابطه با جنس مخالف، عادی شدن رابطه با جنس مخالف، تمایل به تجربه‌ی روابط مختلف و امثال این‌ها بوده‌اند؛ بنابراین می‌توان گفت یکی دیگر از زمینه‌هایی که منجر به خیانت در بین آن‌ها شده است همین گرایش‌ات تنوع طلبانه باشد.

آقای (ص) در این باره می‌گوید: «من قبل از ازدوایمون همزمان با چند نفر رابطه داشتم رابطه با همسر دیگه برام تکراری شده و فکر می‌کنم جزء روزمرگی زندگی شده واسه همین دوست دارم همیشه رابطه‌های جدید و متنوعی را تجربه کنم».

۶-۶. امکانات شکل‌گیری و برقراری ارتباط

فضای مجازی با داشتن امکاناتی نظیر دسترسی آسان، هزینه‌ی کم و گمنامی موجب راحت شدن ارتباطات افراد شده که زمینه‌های شکل‌گیری ارتباط را فراهم می‌سازد. برخی از شرکت‌کنندگان در مصاحبه‌های صورت گرفته به استفاده از فضای مجازی در سهولت ارتباط‌هایشان با جنس مخالف اشاره کرده‌اند که می‌توان این عامل را نیز به‌عنوان عوامل تسهیل‌گر خیانت زناشویی ذکر کرد.

آقای (ب) می‌گوید: «قبلاً برقراری رابطه سخت بود الان با فضای مجازی رابطه‌ها خیلی راحت‌تر شده به‌راحتی می‌تونیم با هم صحبت کنیم تماس تصویری بگیریم».

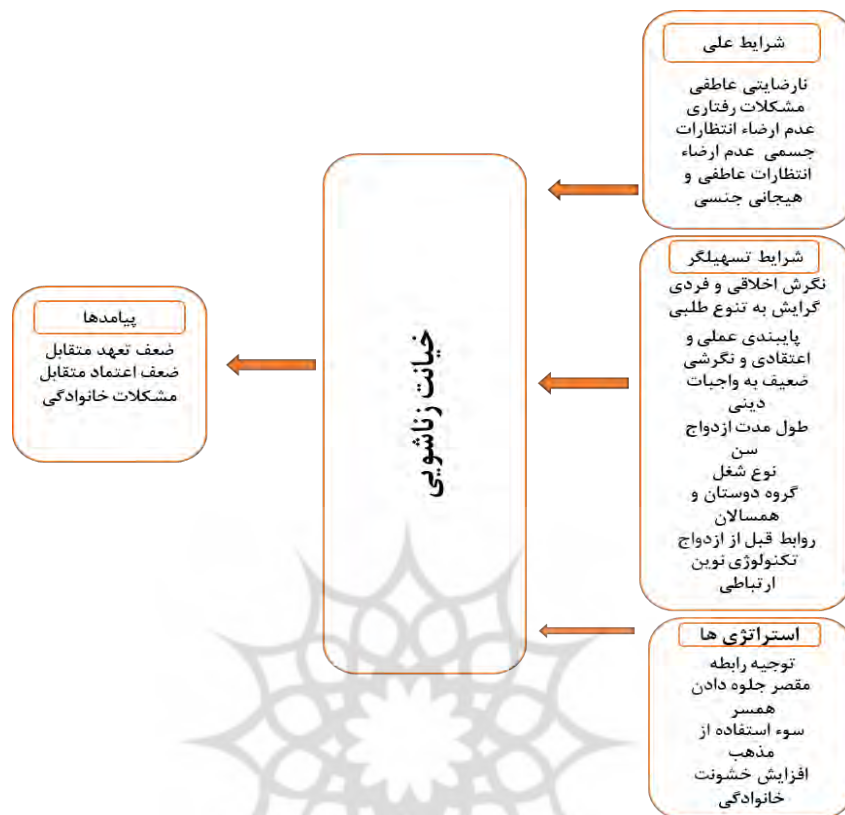
در بین برخی از شرکت‌کنندگان مواردی یافت می‌شود که ناظر بر نقش دوستان در شکل‌گیری روابط آن‌ها با فردی غیر از همسرشان بوده است.

خانم (ل) می‌گوید «همه دوستانم دوست پسر داشتن دیگه عادی شده، همه بجز شوهراشون دوست پسر هم دارن هیچ مشکلی هم تا حالا واسه زندگی هیچکدومشون پیش نیومده».

یکی دیگر از شرایط تسهیل‌کننده خیانت زناشویی داشتن شغل‌هایی است که امکان ارتباط بیشتری را با جنس مخالف فراهم می‌کند که در همین مورد آقای (ک) نیز می‌گوید: «من فروشگاه لوازم آرایشی دارم شغل من جووری که همیشه دخترهای جوان و خوش بر و رو رو میبینم و منم قیافم تقریباً خوبه و خیلی زود دخترا رو جذب می‌کنم. البته خودم هم از رابطه‌های جدید استقبال می‌کنم».

رویکرد گرند تئوری استرواس و کوربین در نهایت منجر به استخراج مدلی می‌شود که دارای بخش‌های مختلفی از جمله شرایط علی، شرایط زمینه‌ای (تسهیلگر)، استراتژی‌ها (راهبردهای کنش متقابل) و پیامدی می‌باشد؛ لذا نتایج حاصل از یافته‌ها در قالب نمودار زیر نمایش داده می‌شود. در این مدل سعی شده با تکیه بر تفسیرها و دلالت‌هایی که زوجین به دلیل آن درگیر خیانت زناشویی شده‌اند در نظر گرفته شود بدین معنا که ابتدا در بخش شرایط علی دلیل و انگیزه آن‌ها از خیانت زناشویی آورده شده است که اغلب افراد حاضر در مصاحبه علت اصلی گرایش به خیانت در زندگی زناشویی را فرسایش رابطه جنسی و ناسازگاری عاطفی و مشکلات رفتاری در زندگی مشترک می‌دانند. البته در شکل‌گیری خیانت زناشویی صرفاً شرایط علی تأثیرگذار نیستند؛ بلکه بسترها و زمینه‌های شکل‌گیری این پدیده نیز بسیار با اهمیت هستند. باورها و اعتقادات مذهبی ضعیف، نوع شغل، تجربیات قبل از ازدواج، تأثیر گروه دوستان و نگرش‌ها و گرایش‌های لذتجویانه و رسانه‌های ارتباط جمعی نیز به‌عنوان تسهیل‌کنندگان خیانت زناشویی در نظر گرفته می‌شوند.

از دیگر عوامل مشاهده شده در این مطالعه استراتژی‌ها و شرایط مداخله‌گر هستند این شرایط معمولاً کنش‌های فرد را تخفیف یا تشدید می‌کنند؛ که در اینجا مقصر جلوه دادن همسر، توجیه رابطه به هر دلیلی و سوءاستفاده از مذهب به‌عنوان استراتژی‌های مداخله‌گر در افزایش خیانت زناشویی عنوان شده‌اند. در نهایت با توجه به شرایط علی، تسهیلگر و مداخله‌گر که منجر به شکل‌گیری خیانت می‌شود پیامدهایی که خیانت زناشویی برای زندگی مشترک آن‌ها به وجود آورده نیز آورده شده است که از جمله می‌توان به افزایش بی‌اعتمادی در خانواده، کاهش تعهد و وفاداری در زندگی و افزایش تنش‌های خانوادگی و... اشاره کرد.



مدل ۱: مدل مفهومی خیانت زناشویی

۷. نتیجه‌گیری

مقوله‌های ناسازگاری عاطفی و رفتاری، فرسایش رابطه جنسی، فرسایش سرمایه اجتماعی خانواده، ضعف باورها و اعتقادات مذهبی، نگرش‌ها و گرایش‌های لذت‌جویانه و فرصت‌ها و امکانات شکل‌گیری و برقراری ارتباط دارای زیر مقولاتی هستند و خود نیز تحت مقوله‌ی «خیانت زناشویی» پوشش داده شده‌اند. با گسترش امکانات جدید ارتباطی سبک‌های متفاوت زندگی از جوامع و فرهنگ‌های متفاوت پیش‌روی مخاطبان قرار گرفته در نتیجه فرهنگ‌ها در عرصه‌هایی قرار می‌گیرند که زمینه‌های حضور و ابراز وجود فرهنگ‌های دیگر است. در چنین جهانی ارزش‌هایی نظیر وفاداری، همدردی زن و مرد نسبت به یکدیگر، تولیدمثل و تداوم زندگی مشترک و ... به‌سرعت زیر سؤال رفته و اساس شکل‌گیری نهاد خانواده دیگر اقتصاد نیست، بلکه تأمین نیازهای عاطفی و جنسی زوجین است که حائز اهمیت می‌باشد؛ و در صورتی که مراقبت‌های لازم از رابطه صورت نگیرد، رابطه زناشویی رو به

فرسایش رفته و زوجین نیز دیگر خود را موظف به ادامه‌ی زندگی زناشویی به هر قیمتی نمی‌دانند و اقدام به فسخ قرار داد می‌کنند؛ اما اگر شرایط فسخ قرار داد مهیا نباشد زوج‌ها به دنبال راه‌های پنهانی و جایگزین جهت ارضاء نیازها و خواسته‌های خود می‌گردند. در همین زمینه در ریچارد و ریبستین (۱۹۹۳) در مدل ازدواج برای همه چیز، فوکس ایبوک (۱۹۸۸) در نظریه فرایند خروج از نقش و نظریه سرمایه‌گذاری از رضایتمندی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های زندگی زناشویی یاد می‌کنند. براساس نظریات آن‌ها زمانی که فرد در یکی از ابعاد زندگی زناشویی دچار نارضایتی شود به دنبال جایگزینی برای رابطه‌ی خود می‌گردد که بتواند نیازهایش را برطرف نماید. در نتیجه به خیانت زناشویی روی می‌آورد. در تأیید یافته‌های این بخش می‌توان به یافته‌های حاصل از پژوهش‌های شرلی گلاس و توماس-رایت (۱۹۹۵)، نواک و همکاران (۲۰۱۴)، دریگوتاس، ساف‌استورم و جنتلیا (۱۹۹۹)، اشاره کرد.

اما در پژوهش حاضر گسترش و نفوذ رسانه‌های ارتباط‌جمعی در جامعه‌ی کنونی را نمی‌توان نادیده گرفت. شبکه‌های اجتماعی مجازی از پدیده‌های نوظهور در فضای مجازی هستند که امکان تشکیل اجتماع‌های مجازی را فراهم می‌کنند و از نیروهای پیش‌رونده در تغییرات اجتماعی و سیاسی جوامع محسوب می‌شوند. فضای مجازی الگوهای هنجاری و ارزشی در خانواده و جامعه را کمرنگ کرده و سبب تحولات سریع در سبک زندگی خانواده‌های ایرانی شده است؛ با توجه به نقش فضای مجازی و رسانه‌های ارتباط‌جمعی در زمینه‌ی تسهیل برقراری ارتباط و همچنین نقش این فضا در آگاهی بخشی به زوجین در مورد شیوه‌های نوین برقراری ارتباط جنسی، موجب گردیده زوجین دیگر نگرش‌های سنتی و مغلوبی نسبت به مسائل جنسی و عاطفی نداشته باشند و با دید واقع‌گرایانه‌تر و فانتزی‌تری به مسائل جنسی بنگرند. نتایج پژوهش فتحی و همکاران (۱۳۹۰) و عبدالملکی و همکاران (۱۳۹۴) همسو با نتایج این بخش است همچنین هابرماس نیز در نظریه کنش ارتباطی خود عنوان می‌کند افراد به دلیل فضای باز ابراز احساسات موجود در اینترنت به راحتی می‌توانند در مورد نیازها و خواسته‌های خود صحبت کنند در نتیجه راحت‌تر از فضای واقعی توان برقراری ارتباط با جنس مخالف را خواهند داشت.

یکی دیگر از مهم‌ترین دگرگونی‌های مدرنیته در حوزه‌ی روابط دوستانه با جنس مخالف است. در جوامع سنتی غالباً روابط دوستانه با جنس مخالف به لحاظ عرفی، فرهنگی و مذهبی نهی شده است، اما امروزه به‌طور کلی تحمل اجتماعی برای چنین روابطی بالا رفته و

دیگر تابو محسوب نمی‌شود. همین امر به‌عنوان یک پیش‌زمینه برای زوجین در نظر گرفته شده است که براساس آن افرادی که پیش از ازدواج نگرش سهل‌گیرانه‌ای نسبت به مسئله‌ی دوستی با جنس مخالف داشته‌اند پس از ازدواج نیز تسهیل‌کننده‌ی گرایش آن‌ها به خیانت زناشویی بوده همسو با نتایج پژوهش حاضر علی‌تبار و همکاران (۱۳۹۳) نیز در پژوهش خود به نقش روابط قبل از ازدواج در گرایش زوج‌ها به خیانت زناشویی اشاره کرده است؛ اما از دیگر عوامل تسهیل‌کننده خیانت زناشویی می‌توان به نقش نوع شغل، دوستان و نگرش‌ها و گرایش‌های لذت‌جویانه اشاره کرد. نوع شغل افراد نیز در حرکت زوجین به سمت خیانت زناشویی تأثیرگذار است، برخی از مشاغل که ارتباط بیشتری با جنس مخالف دارند احتمال خیانت زناشویی بالاتری دارند چرا که دسترسی آن‌ها به کیس‌های موردنظر بیشتر است. نتایج حاصل از پژوهش فونگ و نگ و تام (۲۰۰۹) نیز همسو با نتایج حاصل از پژوهش در این بخش می‌باشد دوستان و شبکه روابط اجتماعی نیز در این زمینه از اهمیت بسزایی برخوردارند این نتیجه با یافته‌های حاصل از پژوهش فتحی و همکاران (۱۳۹۰) همسو است؛ افرادی که دوستانشان درگیر رابطه خارج از ازدواج هستند می‌توانند به‌مرور نگرش منفی نسبت به رابطه با فردی سوم را از بین ببرند و شخص را به سمت این رابطه سوق دهد.

در بین برخی از شرکت‌کنندگان نگرش‌ها و گرایش‌های لذت‌جویانه نظیر میل به تنوع‌طلبی و نگرش‌های فردی نظیر لذت‌بخش بودن، آرام‌بخش بودن و ... به‌عنوان یکی از زمینه‌های شکل‌گیری خیانت زناشویی شناخته‌شده است این تمایلات با فراهم‌سازی زمینه‌های برقراری ارتباط مؤثر به‌عنوان یک نیروی سوق‌دهنده در کنار نارضایتی از زندگی زناشویی عمل می‌کند. نتایج پژوهش فتحی و همکاران (۱۳۹۰) و عزتی و کاکابرایی (۱۳۹۵) نیز تأییدکننده این نتایج بود. نتایج حاصل از پژوهش آن‌ها به نقش برخی ویژگی‌های فردی در گرایش به خیانت زناشویی اشاره دارد؛ همچنین در همین راستا کاپلن و رلکس معتقدند کنترل‌کننده‌های درونی نظیر تنوع‌طلبی، لذت‌جویی، به دنبال آرامش بودن و ... می‌تواند به‌عنوان نیروهای محرک یا بازدارنده در این زمینه عمل نمایند.

در طول سال‌های اخیر زمینه‌های بروز انواع تغییرات را در سبک زندگی زنان و مردان در حوزه‌ی خانواده و جامعه ایران ایجاد کرده است، تغییراتی چون افزایش روابط آزاد بین دختر و پسر، روابط آزاد بدون رعایت حریم ازدواج و عدم رعایت حریم روابط بین زن و مرد؛ که این تحولات سبب شده خیانت زناشویی در ایران گسترش یابد. در واقع خیانت زناشویی را می‌توان نتیجه‌ی تحولات در جامعه‌ی ایران دانست.

اما امروزه به دلیل مدرن شدن عرصه‌های زندگی و حوزه‌های آگاهی بشر وظیفه‌ی قدیمی دین مورد تهدید جدی قرار گرفته همان‌گونه که دورکیم نیز اشاره کرده دین نقش کنترل‌کننده را برای انسان به همراه دارد اما در جوامع امروزی این وظیفه‌ی سنتی دین مورد تهدید جدی قرار گرفته به همین دلیل است که امروزه دیگر توان کنترل امیال افراد را ندارد و هرکس براساس تفسیر شخصی خودش دین را اجرا می‌کند. نمونه‌های مشاهده‌شده در پژوهش حاضر نیز ضعف در اعتقادات مذهبی‌شان را به‌عنوان یکی از زمینه‌های خیانت زناشویی عنوان کرده‌اند. در نهایت با توجه به ویژگی‌های زمینه‌ای مصاحبه‌شوندگان بیشتر خیانت‌های زناشویی در بین ۵ تا ۱۰ سال اول ازدواج رخ داده و همچنین سن آن‌ها نیز به‌طور میانگین ۳۴/۵ سال گزارش شده است، شاید بتوان گفت دلیل این امر این است که زوجین به‌مرور زمان و پس از گذشت چند سال از زندگی مشترک نسبت به سال‌های اول ازدواج شور و شوق اولیه را ندارند و به‌تدریج روابط زناشویی‌شان رو به سردی می‌رود و در صورتی که میزان سرمایه‌گذاری برای زندگی مشترک پایین باشد به‌تدریج به سمت خیانت کشیده می‌شود.

اما خیانت زناشویی دارای پیامدهایی است؛ در صورتی که در یک رابطه خیانت اتفاق افتاده باشد به‌تدریج تعهد، اعتماد متقابل کاهش یافته و خشونت و اختلافات خانوادگی افزایش می‌یابد. نتایج پژوهش مدرسی و زاهدیان (۱۳۹۰) و ساف استورم جنتلیا (۱۹۹۹) به نقش تعهد زناشویی در رفتارهای خیانت‌آمیز اشاره دارد. تعهد و اعتماد متقابل یکی از پایه‌ای‌ترین نیازهای زندگی زناشویی است که لازمه تداوم هر زندگی و رابطه‌ای است؛ همان‌گونه که در نظریه سرمایه‌گذاری نیز به آن اشاره شده است میزان تعهد در رابطه را منوط به میزان سرمایه‌گذاری برای آن رابطه می‌داند بنابراین در صورتی که زوجین سرمایه‌گذاری بیشتری برای حفظ رابطه داشته باشند به همان نسبت تمایل به ترک رابطه کمتر خواهد شد و تعهد طرفین بیشتر است اما در صورتی که یکی از طرفین تعهدات خود را زیر پا بگذارد به‌مرور و به‌محض افشای خیانت طرف مقابل اعتماد خود در رابطه را از دست داده و به‌مرور زمان اختلاف‌ها و درگیری‌های درون خانوادگی و بیرون از خانواده افزایش می‌یابد.

محدودیت‌های پژوهش

با توجه به اینکه پژوهش حاضر در جامعه‌ی واقعی صورت گرفته است، اما بسیاری از افراد جامعه علی‌رغم توضیح دلایل و ضرورت انجام پژوهش در مورد مسئله‌ی موردبررسی به‌دلیل

عدم آگاهی از نتایج و فواید پژوهش اجتماعی، در انجام مصاحبه همکاری لازم را انجام نمی‌دادند یا مشکلاتی را در اجرای آن ایجاد می‌کردند. دشواری دیگر پژوهش حاضر در دستیابی به موردهای مطالعه به دو دلیل عمده بوده است که عبارتند از: حساسیت بالای موضوع به دلیل ورود به حریم شخصی افراد و عدم تمایل بسیاری از مردم به صحبت کردن در مورد مسائل شخصی زندگیشان است؛ و دیگری تابو بودن خیانت زناشویی در جامعه‌ای با پیشینه‌ی مذهبی و فرهنگی بالا که معمولاً در چنین جوامعی مسائلی از این قبیل عموماً در خفا و به صورت پنهانی اتفاق می‌افتند، در نتیجه یافتن موردهای درگیر با این مسائل بسیار دشوار است.

پیشنهادات

- تدوین برنامه‌های مدون آموزشی به زوجین جهت گفت‌وگو در مورد انتظارات جنسی و بیان صحیح و صریح انتظارات جنسی زوجین برای یکدیگر
- تقویت نقش خانواده، رسانه‌ها و مراکز علمی و دانشگاهی جهت آموزش به زوجین برای داشتن زندگی پایدارتر و موفق‌تر.
- استفاده از برنامه‌های آموزشی جهت آموزش مهارت‌های ارتباطی زوجین با یکدیگر تا بتوانند به نحو مؤثری با یکدیگر رابطه‌ی دوستانه و صمیمانه‌ای داشته باشند.
- آگاهی‌بخشی به زوجین در مورد عواقب ناگوار خیانت زناشویی.
- آگاهی‌بخشی به زوجین جهت مشورت گرفتن با افراد متخصص در زمینه‌های مسائل و مشکلات زناشویی.
- نگاه مسئولانه و کارشناسانه به موضوع خیانت زناشویی و پرهیز از سطحی‌نگری و ساده‌انگاری و ارائه راه‌حل‌های غیرممکن و غیر کارشناسانه.

تقدیر و تشکر

بدین وسیله از تمامی کسانی که محققان را در انجام این پژوهش یاری رسانده‌اند بویژه اساتید دانشگاه، قضات، مشاوران خانواده و پاسخگویان گرامی در شهرستان بروجرد، تشکر و قدردانی ویژه می‌نماییم.

منابع

- احمدی، حبیب. (۱۳۸۴). *جامعه‌شناسی انحرافات*، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- پیوژی، مایکل. (۱۳۷۹). *یورگن هابرماس*، ترجمه تدین، احمد، تهران: هرمس.
- حسن‌آباد، حسین؛ مجرد، سعید و سلطانی‌فر، عاطفه. (۱۳۹۰). بررسی اثربخشی درمان هیجان‌مدار (EFT) بر سازگاری زناشویی و عواطف مثبت زوج‌های دارای روابط خارج از ازدواج، *فصلنامه پژوهش‌های روان‌شناسی بالینی و مشاوره*، شماره ۲، دوره ۱، ۳۵-۲۵.
- رفاهی، ژاله؛ گودرزی، محمود، میرزایی و چهارراهی، مرتضی. (۱۳۹۱). بررسی عوامل مؤثر بر شکل‌گیری روابط خارج از چارچوب ازدواج بین دختران و پسران از دیدگاه دانشجویان، *فصلنامه جامعه‌شناسی زنان*، ۳(۱)، ۱۱۹-۱۳۵.
- روستایی، مرتضی؛ بدیهی زراعتی، فرنوش و پوراکبران، الهه. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر رسانه‌های نوپدید (اینترنت، ماهواره و تلفن همراه) بر خیانت عاطفی زوجین و عوامل مؤثر بر آن، *مجله اصول بهداشت روانی*، دوره ۱۸، شماره ۱، ۴۲۳-۴۱۹.
- صفایی، مهسا. (۱۳۹۱). بررسی عوامل تأثیرگذار بر گرایش زنان متأهل به روابط فرازناشویی، نقش ویژگی‌های شخصیتی، به‌عنوان متغیر میانی، *پایان‌نامه کارشناسی/ارشد، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه الزهراء*.
- عبدالملکی، مریم؛ اعظم آزاد، منصوره و قاضی‌نژاد، مریم. (۱۳۹۴). رابطه استفاده از رسانه‌های جهانی و سازندیشی مدرن با گرایش به روابط فرازناشویی در بین زوجین شهر قروه، *خانواده پژوهی*، سال یازدهم، شماره ۴۳، ۳۲۳-۳۰۹.
- عزتی، نسیم، کاکابرایی، کیوان. (۱۳۹۵). پیش‌بینی خیانت زناشویی براساس کیفیت زندگی زناشویی و پنج عامل بزرگ شخصیتی، *ماهنامه پژوهش ملل*، دوره ۱، شماره ۹، ۸۲-۷۵.
- علی‌تبار، هادی؛ قنبری، سعید؛ محمدی، علی؛ حبیبی، مجتبی. (۱۳۹۳). بررسی رابطه بین روابط جنسی پیش از ازدواج با نگرش به روابط فرازناشویی، *خانواده پژوهی*، دوره ۱۰، شماره ۳۸، ۲۶۷-۲۵۵.
- فتحی، منصور؛ فکر آزاد، حسین؛ غفاری، غلامرضا و بوالهروی، جعفر. (۱۳۷۹). عوامل زمینه‌ساز بی‌وفایی زناشویی زنان، *فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی*، دوره ۱۳، شماره ۵۱، ۱۳۱-۱۰۹.
- کمالی، افسانه و اسکندری، لاله. (۱۳۹۰). زنان و اعتماد، مطالعه اعتماد اجتماعی زنان تهران، *مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان*، دوره ۹، شماره ۱، ۱۱۸-۹۷.
- گیدنز، آنتونی. (۱۳۸۶). *تجدد تشخیص*، ترجمه موفقیان، ناصر، تهران: نشر نی.
- مدرسی، فریبا، زاهدیان، سید حسن. (۱۳۹۰). *میزان سازگاری زناشویی و کیفیت عشق در متقاضیان طلاق دارای روابط فرازناشویی و فاقد روابط فرازناشویی*، دومین همایش علمی روانشناسی-روانشناسی خانواده.
- مک‌کارتی، جین ریبنز، ادواردز، روزالیند. (۱۳۹۳). *مفاهیم کلیدی در مطالعات خانواده*، ترجمه لیبی، محمد، مهدی، تهران: نشر علم.

- Drigotas, S. M. & Safstrom, C. A. & Gentilia, T. (1999). An investment model prediction of dating infidelity. *Journal of personality and Social Psychology*, 77(3), 509-524.
- Fuchs, E., Bough, H. (1988). *Becoming and EX: the Process of role exit*. Chicago: the university of Chicago press.
- Fung, C., William, C. W. & Maria S. M. (2009). Familial and extramarital relations among truck drivers crossing the Hong Kong-china border. *Journal of sex marital ther*, 35(3), 239-344.
- Glass, S. P., Wright, T. L. (1995). Justification for extramarital relationships: The association between attitudes, behaviors, and gender. *The Journal of sex research*, 29, 361-387.
- Lauman, E. O., Gagnon, John. H., Micheal, R. T., Stuart, M. (1994). *The social organization of sexuality: sexual practices in the united states*. Chicago university of Chicago press.
- Neumann, M. G. (2000). *The truth about cheating: why men stray and what. You can do prevent it*, new Jersey; John Wiley & sons.
- Preveit, D. & Amato, P. R. (2004). Sfnidelity, a cause or consequence ofpoor material quality?, *Journal of Social and Personal Relationships*, 21, 217-230.
- Reibstein, J. & Richards, M. (1993). *Sexual arrangements: marriage and the temptation of infidelity*. New York: Macmillan.s publishing company.
- Rusbult, Caryl. E. (1983). Alongitudinal test of the investment model: The development (and deterioration) of satisfaction and Commitment in heteroswxual involments. *Journal of personality and social psychology*, 45, 101-117.